

Jak hraje karma na struny bytostných článků

Rudolf Steiner

13. listopadu 1916, Dornach GA 172

Povolání a úřad

Z [dosavadních] úvah týkajících se právě takového zásahu do lidského života, jakým je povolání a všechno, co s ním v životě souvisí, vám bude zřejmé, že tyto věci je obtížné rozebírat, protože zde připadá v úvahu nesmírně mnoho. Musíme si při tom uvědomit, že všechno, co do lidského života uvádí působení osudových zákonů, karmy, závisí na velmi mnoha faktorech a že rozmanitost lidského života spočívá právě v tom, že do hry vstupuje takové množství faktorů. Pokud pod pojmem povolání shrneme různé záležitosti lidského osudu, musíme učinit jednu zvláštní poznámku. To, co lze označit za povolání člověka, bychom totiž neměli zaměňovat s tím, co se v nejširším smyslu označuje jako úřad. Neboť bychom se samozřejmě ihned dostali do leccakých zmatků, kdybychom pozornost zaměřili na to, co ten který člověk představuje ve svém úřadu, a posuzovali to z hlediska, které jsme zde zaujali ohledně profesního života. Právě tím, že člověk mnohdy - i když ne vždy - vykonává své povolání v nějakém úřadě, dochází k tomu, že zde do lidského života mohou zasahovat nejrozmanitější vnější faktory a že s karmou povolání se proplétají jiná karmická vlákna.

Žijeme dnes ještě v době, kdy sice zvolna probíhá jistá proměna, kdy je tomu ale v mnoha ohledech dosud tak, že pro uvedení člověka na to či ono místo v životě jsou určující nejen věci, které teď musíme uvést ohledně karmy povolání. Víme, že karmu povolání dnes ještě v mnoha ohledech kříží karma celých stavů, tříd atd., že v tom, jak někdo v rámci lidských skupin nachází své místo v životě, spolupůsobí ctižádost, samolibost, předsudky jeho samotného či druhých lidí a mnoho dalších faktorů. Všechny tyto faktory, které jaksi zvenčí působí na karmu povolání, umožňují, aby se do průběhu lidského působení neustále vměšovaly ahrimanské vlivy. Člověk, který je postaven na určitém pozici v životě, který se tedy díky různým okolnostem - jež jsou známy a není třeba je vypočítávat - stal ministrem nebo státním radou nebo něčím podobným, k této pozici naprosto nepotřebuje povolání. Může zastávat vysokou pozici a jeho povolání může být jen povoláním úředníčka; možná ani to ne. Nedomnívejme se však, že jeho post nebude zastáván. Je zvláštností naší doby - která v materialistickém výkladu oprávněných darwinistických východisek dala vzejít takové biologické nauce, jakou je nauka o „výběru nejlepších“, kterou teď tak vehementně kritizuje Haeckelův žák Oscar Hertwig - že si zároveň zcela zřetelně, mnohem zřetelněji než kdykoli dřív ve veškerém kontextu kterékoli jiné epochy, vybírá právě ty nejhorší. V tomto směru ani nemusíme zastávat názor pesimistů, hanět svou dobu a odvolávat se na „staré dobré časy“, nýbrž opíráme se tu o skutečnost: Na jedné straně se spokojujeme s naukou o výběru nejlepších, ale v realitě, ve skutečnosti je tato doba, která si s touto naukou dopřává něčeho neobyčejného, ovládána tendencí vybírat pro ty zdánlivě nejdůležitější pozice života právě ty nejhorší.

To je pro současnost trpká pravda, která by však byla rozpoznána, kdyby tato současnost zcela

nepodléhala působení dalekosáhlé víry v autoritu a stejně dalekosáhlé oportunistické bezmyšlenkovitosti a kdyby nepanovalo to, co se dnes nazývá veřejným míněním (podle názoru jednoho filosofa 19. století představují veřejné mínění „soukromé pošetilosti“). Jak říkám, lidé by to, oč jde, pochopili, kdyby tolik nepodléhali působení veřejného mínění, napájeného často z velmi nečistých zdrojů. Musíme si tedy uvědomit, že naše doba musí být především vychovávána k intenzivnějšímu pojetí života tím, že lidé pochopí, že tu je jednostrannost, výběr těch nejhorších, i když takzvané veřejné mínění tyto nejhorší vzývá.

[... Úřady často zastává Ahriman; popsáno je to například v činnosti Mefistofela ve Faustovi - je to popis toho, jak dnes tato mefis- tofelovská síla působí v lidstvu, kdy Faust je sice například vojevůdcem, ale ve skutečnosti je jím Mefistofeles, který stojí po jeho boku.]

„Animální bahno na dně duše“

[... V další části přednášky se R. Steiner věnuje psychologii, zkoumající lidskou duši po způsobu přírodní vědy: při tomto přístupu se psychologie dopouští těch nejstrašlivějších omylů. Mluví se o nevědomí či podvědomí a psychologové se pak kladením otázek, „katechizováním“, snaží vytáhnout jejich obsah na světlo. Příčiny duševních problémů a poruch se hledají v potlačených zážitcích, erotických tužbách atd. z dřívějších etap života. Vyléčení, kterého se tím dosáhne, je však jen zdánlivé, jeden teolog mluví o „animálním bahně na dně duše“ 16. Na rozdíl od přírodovědeckých psychoanalytiků mluví teologičtí psychoanalytici navíc ještě o démonech, působících v podvědomí duše. Tyto části lidské duše však nikdy nebude možné správně analyzovat, nebudeme-li vědět, že lidský život probíhá v opakovaných vtěleních. Psychoanalýza se totiž snaží vysvětlit příčiny všeho, co je v podvědomí, na základě jednoho pozemského života.]

Ten, kdo na dně duše najde například ztroskotané životní plány, by nejprve musel vyzkoumat, jaký má takovýto ztroskotání životního plánu význam v celkové existenci člověka, probíhající v opakovaných pozemských vtěleních. Možná by pak zjistil, že i v podvědomí spočívají jisté struny této existence, které jsou účinné, a že právě ony zabránily tomu, aby se dotyčný životní plán uskutečnil. Pak by zjistil, že tento ztroskotaný životní plán, který se stále ještě nachází v hlubinách duše, není určen pouze k tomu, aby člověka učinil pro tuto inkarnaci nemocným, nýbrž i k tomu, aby byl po skončení jeho života pronesen branou smrti a stal se v životě mezi smrtí a novým narozením silou, jež bude teprve v příštím pozemském životě hrát tu pravou roli. Pro takovýto ztroskotaný životní plán může být přímo nutné, aby byl v životě nejprve uchovávan v hlubinách duše, aby mohl zesílit, vystupňovat se a mezi smrtí a novým narozením pak získat tu pravou podobu [potřebnou k tomu], aby v příštím pozemském životě mohl získat předurčenou formu, kterou pomocí jiných vlastností v duševním životě v tomto pozemském vtělení prostě získat nemohl.

A co se týká onoho - jak říkám, ten výraz není příliš vkusný - „animálního bahna na dně duše“: Jistě, to bahno tu je; vzpomeňte si však na to, co jsem uvedl o vztahu mezi hlavou a zbývajícím organismem. Zbývající organismus souvisí právě s pozemským životem člověka, ba v mnoha ohledech s jeho současnou inkarnací, zatímco hlava je výsledkem dřívějšího pozemského vývoje a především také souvisí s jeho předchozími inkarnacemi. Když to uvážíte, pochopíte, že z jeho zbývajícího organismu (vzhledem k roli, kterou hraje v celé karmické souvislosti) působí směrem nahoru mnohé [vlivy], které mají nutně jinou úroveň zralosti než to, co vychází z hlavy člověka a z jeho nervové soustavy. Naprostého omylu se však dopouští ten, kdo v psychoanalýze analyzuje

především ono „animální bahno na dně duše“; je ve stejné situaci jako člověk, který chce vědět, jaký druh obilí poroste na určité půdě, když ještě nezačalo růst; analyzuje tedy půdu, kope v ní a najde nějaký hnůj a řekne si: Tak, teď znám hnůj, ze kterého vbrzku vyroste obilí. - Jenže to obilí vůbec neroste z hnoje, i když tu ten hnůj musí být! Jde o to, co je v tomto „bahně“ na dně uloženo; a to, co je v tomto „bahně“ uloženo, je mnohdy určeno k tomu, aby přes bránu smrti působilo na příští pozemský život. Nejde o zkoumání onoho „animálního bahna“, nýbrž toho, co je v tomto „animálním bahně“ uloženo jako duševní zárodek.

Kritika psychoanalýzy

Právě takzvaná psychoanalýza nám dává příležitost dobře si prostudovat, kde neblaze působí předsudky současnosti, protože tu máme co dělat s oblastí, k níž směřuje současné myšlení, které se nesmí spokojit s tím, co duši poskytuje pouhá zkušenost, čím je tedy pro duši zkušenost vědomí. Směřujeme tam, kde máme zkoumat. Avšak ti, kdo nemají žádnou směrnicí ke zkoumání, protože nedokážou pochopit duchovní vědu, se v oblastech, které jsou jim z jejich úřadu nebo kvůli jejich agitaci přiděleny, hrabou tím nejneohrabanějším způsobem a všechno strkají na nesprávné místo, protože ty věci prostě na správné místo dát nedovedou. To by dovedli jenom tehdy, kdyby byli schopni sledovat skutečně karmické vlákno, jak jsem vám to teď alespoň v náznaku na tom či onom ukázal.

Tato psychoanalýza se především ukazuje jako strašně nezdravá, když se hrabe v naprosto elementární oblasti, která je ovšem důležitá, chceme-li prozkoumat jemné, intimní utváření nepřetržitého osudového vlákna člověka. To, co se od probuzení do usnutí odehrává ve vědomém duševním životě člověka, vlastně ukazuje málo z toho, co jako karmický proud působí dál inkarnacemi. To, co vědomě prožíváme v bdělém životě, patří z velké části do současné inkarnace, a tak je to i dobře, neboť člověk se má činit v současné inkarnaci. Avšak mnohé z toho, co se pronáší branou smrti jako zárodek, který se vytvořil z prožitků, zkušeností, získávání dovedností v současné inkarnaci, hraje velkou roli v našem životě od usnutí do probuzení a v mnoha ohledech se to promítá do snů. Jen je třeba umět utváření snů správně posuzovat. Jestliže se říká, že sny jsou reminiscence, pak je to mnohdy správné, působí však v našem karmickém proudu jiným způsobem než přímým. Nepůsobí přímým způsobem, nýbrž často tak, že co do směru síly znamenají opak toho, jak se ohlašují. Uvedl bych příklad z literatury, abych na něm ukázal, co chci říci.

[... Rudolf Steiner vypráví epizodu z románu Auch Einer (Také jeden; 1879) od Friedricha Theodora Vischera: 17 Chlapec má v noci sen, který „shodí“, zesměšní ponaučení, jež se chlapci toho dne dostalo od učitele ve škole. Rudolf Steiner vysvětluje, že sen v noci učitelovo špatné ponaučení napravil.] To je něco, co bude působit léčivě, co vyžene všechny ty škodlivé následky, které mohou takovým ponaučením vzniknout. Sen je tady reminiscencí - následuje hned příští noci jako reminiscence - zároveň je však napravovatelem.

V mnoha ohledech tak vskutku působí život astrálního těla a zjistili bychom, že vedle zbytků toho, co se v duši nachází z životní zkušenosti a někdy především z nepovedené výchovy, se v nevědomých duševních silách skrývá napravovatel, který někdy působí už v téže inkarnaci, vstoupí-li do hry u mladého člověka, především je ale pronesen branou smrti a pokračuje ve svém působení. To musíme mít na paměti.

Karma hraje na struny bytostných článků

Pomocí těchto věcí jsem chtěl jen upozornit, co všechno se nachází v duši člověka a proniká z jedné inkarnace do druhé. Máme tady co dělat s celým komplexem sil, působícím z jedné inkarnace do druhé. Musíme si ovšem uvědomit, jaký vztah existuje mezi tímto silovým komplexem a člověkem během jeho života mezi narozením a smrtí. Člověk tu je skutečně, abych tak řekl, nástrojem o čtyřech strunách, na něž hraje uvedený karmický komplex sil. Fyzické, éterné, astrální tělo a Já jsou ony čtyři struny a na ně hraje karma. Jestliže si dovolíme přirovnání k houslím, které také mají čtyři struny, pak podle toho, jestli smyčec karmy přejíždí více nebo méně po té nebo oné struně - po éterném těle, astrálním těle, nebo po éterném a astrálním těle společně, po fyzickém a astrálním těle společně, nebo společně po fyzickém těle a Já - vzniká individuální lidský život. Tyto čtyři struny lidského života mohou nejrozmanitějším způsobem hrát jedna přes druhou. Proto je tak obtížné - nechceme-li mluvit v obecných, prázdných abstrakcích, nýbrž konkrétně - rozluštit jednotlivé melodie lidského života, protože je lze rozluštit (přínejmenším tedy plodně rozluštit) jen tehdy, do- kážeme-li jaksi zřít, jak smyčec karmy hraje na čtyřech strunách člověka. V úvahu při tom ovšem připadají obecná hlediska, která musíme vzít na zřetel.

Éterné tělo formuje, astrální tělo přeformovává

Budeme-li sledovat člověka v životním období, kdy se ve smyslu mé knížečky *Výchova dítěte z hlediska duchovní vědy* rozvíjí především fyzické a zejména éterné tělo, budeme-li sledovat vývoj dítěte zhruba od sedmého do čtrnáctého roku - zhruba, neboť to vše je přibližné - zjistíme, že právě v této době se u dítěte objevují jisté osobitosti, které jsou pro toto životní období zvláště příznačné. Všimneme si, že v této době se (ovšem jistým způsobem) jisté věci konsolidují. Leccos se objevuje už i v prvních sedmi letech života - tyto věci se totiž překrývají - avšak přesněji, hlouběji pozorovatelné je to teprve zhruba od sedmého do čtrnáctého roku života. Zjistíme, že ve vyvíjejícím se člověku se zřetelnějším způsobem objevuje to, co můžeme nazvat vnitřními osobitostmi, které jsou do jisté míry konsolidovány tělesností, celým způsobem projevoování se - ovšem potud, nakolik se toto projevoování ukazuje v držení těla, v gestech tělesnosti, v celém životním postoji. Tím, co se tu konsoliduje, je zde míněno to, co souvisí s tělesnou stránkou životního postoje; sice ne všechno, avšak velká část toho, co způsobuje, že člověk má zavalitou postavu, že je malý, nižší nebo vyšší postavy, že určitým způsobem vystupuje, má pevný nebo hopsavý krok, abych uvedl radikální protiklady. Jak říkám, ne všechno, ale velká část toho, co se objevuje u vyvíjejícího se člověka, má původ v účincích karmy povolání z předchozí inkarnace. Jestliže však lidé nevezmou v úvahu to, co jsem právě řekl, často se dopouštějí chyby, když chtějí být chytří, všimají si postoje člověka a z toho, jak se projevuje, chtějí určit něco s ohledem na jeho povolání. Dopustili by se chyby, kdyby dotyčného člověka chtěli postavit do podobného povolání, jaké měl v předchozí inkarnaci. To by pro dotyčného člověka nebylo prospěšné; v této době totiž vidíme účinky předchozí inkarnace.

A když toto životní období skončí, nebo už dříve - tyto věci se, jak říkám, překrývají - vystoupí zcela zvláštním způsobem astrální tělo; toto astrální tělo pak působí zpátky na to, co se zformovalo předtím (pokud o tom díky duchovní vědě víme, můžeme to pozorovat i vnějším způsobem na fyzické pláni). Působí zpátky tak, že podle jiných karmických sil přeformovává to, co mezi sedmým a čtrnáctým rokem vyplýnulo čistě z karmy povolání. V člověku

tu tedy působí dvě vzájemně bojující síly. Jedny síly ho formují; ty vycházejí spíše z éterného těla. Druhé působí proti těmto silám a částečně je paralyzují, takže člověk je pak díky těmto silám, vycházejícím spíše z astrálního těla, puzen k přeformování toho, co mu vnutila karma povolání z předchozí inkarnace. Můžeme tedy říci, že éterné tělo *formuje* - neboť to, co se ukazuje jako postoj ve fyzickém těle, jako jeho projevy, vychází z éterného těla - a astrální tělo *přeformovává*. Vzájemným působením těchto dvou sil, které spolu, abych tak řekl, sverepě bojují, se vyjadřuje mnohé, co se týká působení karmy povolání.

Fyzické tělo a Já vytváří a přetváří životní situaci

To ovšem působí společně s jinými karmickými proudy, neboť přihlížet musíme i k fyzickému tělu. Pro fyzické tělo připadá v prvním období života v úvahu především to, jak se člověk v důsledku své karmy staví do světa. Závisí na tom již jen to, jaké máme fyzické tělo, neboť v důsledku své karmy vstupujeme do určité rodiny, která patří do určitého národa atd. Tím dostáváme tělo uzpůsobené zcela určitým způsobem. Ale nejen to; uvědomte si, kolik toho závisí na průběhu našeho života, na situaci, do níž se vydáváme, když vstupujeme do určité rodiny. Již tím je dáno východisko pro nesmírné množství skutečností v našem životě. A vskutku, ve fyzickém těle (lépe bychom mohli říci kolem fyzického těla) jsou v době, kdy se fyzické tělo zvláště vyvíjí, účinné síly, které nepocházejí z oblasti spojené s povoláním v předchozí inkarnaci, nýbrž z toho, jak jsme v předchozí inkarnaci žili s jinými lidmi, jaký byl náš vztah k těm či oněm lidem nikoli v některé části života - to se pak týká jiné oblasti - nýbrž v průběhu celého života. To se zpracovává. Vstupujeme-li do vztahů s lidmi, vytvářejí se hluboké vztahy k naší duši. To pak pronášíme branou smrti a pomocí těchto sil dosahujeme toho, že opět vstoupíme do určité rodiny, do určité životní situace.

Můžeme tedy říci, že právě to, co jaksi staví [do světa] naše fyzické tělo, co působí prostřednictvím fyzického těla, utváří životní situaci. V následujícím životě to samozřejmě působí dál a v Já pak získává protisílu. Já má na životní situace takový účinek, že je smazává, působí však v boji s tím, co v životní situaci determinuje. Můžeme tedy říci [*přednášející píše na tabuli*]: Fyzické tělo vytváří životní situaci, Já přetváří životní situaci. V důsledku spolupůsobení těchto dvou [bytostných článků], v důsledku boje, který tyto dva [bytostné články] způsobují, zasahuje do života jiný karmický proud. Neboť v člověku je vždy přítomné to, co ho chce v určité situaci udržet, i to, co ho chce z určité situace vyzvednout.

1. fyzické tělo:	vytváří životní situaci
2. éterné tělo:	formuje
3. astrální tělo:	přeformovává
4. Já:	přetváří životní situaci

Chci tedy říci, že primárně na sebe navzájem působí jednička a čtyřka a dvojka a trojka; avšak tyto struny působí tím nejrozmanitějším způsobem zase i jinak společně. Způsob, jakým podle své karmy vstupujeme v životě do spojení s novými lidmi, závisí na vztazích mezi jedničkou a čtyřkou. To však zase vede zpět k našim vztahům v dřívějších životech. Způsob, jakým vstupujeme do kontextu profesního života, souvisí s dvojkou a trojkou a jejich vzájemným působením. Prosím, abyste o tom zatím přemýšleli. V této úvaze budeme co nejdříve pokračovat.

R. Steiner, přednáška pro členy Anthroposofické společnosti z 13. listopadu 1916 v Dornachu, in: Das Karma des Berufes des Menschen in Anknüpfung an Goethes Leben, GA 172, str. 97nn.